

1.3.

EEN TERUGBLIK OP EEN TERUGBLIK GESCHIEDSCHRIJVING VAN 100 JAAR
SOCIALISTISCHE PARTIJ

Denise DE WEERDT

Ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de stichting van de Belgische Werkliedenpartij in 1885, zijn zoals te voorzien was tal van publikaties verschenen. Sommige zijn een poging om vooralsnog een originele bijdrage te leveren, andere behoren tot het domein van de eerder traditionele overzichten en er zijn ook een aantal gelegenheden uitgaven bij.

Wij zijn blij dit overzicht te kunnen aanvangen met de laatste studie van de hand van John Bartier, over het Saint-Simonisme in België. Alhoewel die stroming slechts een zeer vage voorloper van het socialisme kan genoemd worden, verschijnt de studie in een reeks historiografische bijdragen over de arbeidersbeweging, de "Mémoire ouvrière", die hoofdzakelijk het franstalige gedeelte van België bestrijkt (1).

John Bartier bestudeerde op meticuleuze, doordringende en strikt wetenschappelijke wijze het avontuur van de aanhangers van Saint-Simon bij ons. Zijn studie is daarom niet minder leesbaar. Reeds in zijn voorgaande werken over de politieke en kulturele aspecten van de vrijzinnigheid, en alles wat daaromheen draaide in de 19e eeuw, had hij een schat aan gegevens verzameld. Die heeft hij op de hem eigen subtiële en diep menselijke manier verwerkt. Daarbij komt nog dat Bartier de meevaller had waar elke historicus van droomt, de ontdekking van een belangrijk archief. In zijn geval was het de korrespondentie van Saint-Simon met de in België gevestigde intellectuele Franse familie Guillery.

Stap voor stap heeft Bartier de inplanting van het Saint-Simonisme in België gevolgd. Het werk begint bij de aankomst van de eerste lading saint-simoniens na de Brabantse omwenteling, in februari 1831, op een ogenblik dat de jonge Belgische Staat nog zeer onvast in zijn schoenen staat. Enfantin, de hogepriester of goeroe van de leer van Saint-Simon, trachtte het tanende succes van zijn school op te kalefateren door het bewerken van nieuwe gebieden. Hij verwachtte geen daverend succes in België zelf, maar wel een gunstige weerslag ervan in Frankrijk. Hoe de

---

(1). John Bartier, Naissance du socialisme en Belgique. Les Saint-Simoniens, édité et présenté par Arlette Smolar-Meynaert. Bruxelles, Présence et action culturelle P.A.C., 1985, ill., XIII-161p. (Mémoire ouvrière, 12)

komst en de eerste pogingen van de Franse volgelingen van Enfantin te Brussel met zeer gemengde gevoelens ontvangen werden, en hoe ze allerlei nogal doorzichtige intriges in de onstabiele politieke wereld van toen teweegbrachten, wordt door Bartier met verve uit de doeken gedaan. De vurige redenaars, predikers van den nieuwe "godsdienst", hebben eigenlijk nooit een grote aanhang gehad. Zij haalden sukses bij een aantal mensen, die een breed gama van beroepen vertegenwoordigden. Advokaten en mensen uit de onderwijswereld, die een traditionele vorming gekregen hadden. Maar ook minder traditioneel gevormden, polytechnici, genie-officieren, ekonomisten en bouwers aan de industriële revolutie werden ertoe aangetrokken. Ook mystieke zielen, die het niet meer zien zitten in het katholicisme, zullen hun gading vinden in de nieuwe doktrine. En ook vrouwen hebben een mogelijkheid tot bevrijding in het Saint-Simonisme gezien.

Zowel te Brussel als in de Waalse regio werden kleine gemeenschappen gesticht. John Bartier heeft zorgvuldig opzoekingen verricht naar de afkomst en de relaties van de leden met de progressieve Belgische bourgeoisie. Daardoor wordt de link met het voortbestaan van de democratische en radikale tendensen in 1848 duidelijk gemaakt. De echte, oorspronkelijke saint-simoniens zijn echter in een andere richting geëvolueerd, wij komen daar verder op terug.

Eminente figuren uit de Belgische politieke, ekonomische en intellektuele wereld zijn, meestal nogal kortstondig, lid of sympatisant van de saint-simoniens geweest : Quetelet, Ducpetiaux, De Petter, Zoë de Gamond, Mevr. Giron, Alexandre de Robaulx.

Eind 1831 heeft het saint-simonisme vaste voet in zes Belgische steden : Brussel, Luik, Verviers, Hoei, Tongeren en Aarlen. Daarnaast zijn in andere steden individuele aanhangers te vinden, zoals Julie du Bosch te Gent, Euphrosina Beernaert te Oostende.

Na een analyse van de "L'Organisation belge", het blad van de saint-simoniens in België, onderzoekt de auteur de reaktie van de Belgische pers op het verschijnsel. Dit verschijnsel, begint eind 1831 reeds te tanen. De gevolgen van de crisis van de leer in Frankrijk lieten zich hier ook vlug voelen. Enkele getrouwen van Enfantin zullen nog een poging ondernemen om de zaak te doen heropflakkeren, maar met zo weinig sukses dat vanaf april 1834 de zending als opgedoekt mag worden beschouwd.

De beweegredenen van de adepten om de nieuwe doktrine zo vlug te verlaten, zegt Bartier, zijn meestal ingegeven door ontgoocheling. Zij hadden er zich meestal iets geheel anders van voorgesteld. Interessant vinden wij het speurwerk van Bartier naar de verdere evolutie van de Belgische saint-simoniens.

Zoals hierboven reeds gesuggereerd werd, sloegen zij totaal onvoorzien terug orthodoxe wegen in. De voornaamste protagonist Margerin maakte carrière in de katolieke wereld. Zijn saint-simonistisch verleden kostte hem weliswaar een professoraat aan de K.U.L., maar niet aan de rijkuniversiteit te Gent waar hij mineralogie doceerde. Bij zijn Gentse kollega's trof hij een andere ex-saint-simonien aan, de jurist Jean-Philippe Molitor. Vurig katholiek geworden, was deze laatste de stichter van de broederschap van Sint-Vincentius a Paolo, bekend om zijn liefdadig werk en armenbezoek, bekend ook als leken-steunpilaar van de heilige kerk in België. Ook advokaat en pedagoog Jean-François Xavier Würth van Luik werd terug orthodox en schreef stichtelijke

werkjes voor de katolieke partij. Eugène Robin maakte zijn journalistieke kwaliteiten waar bij het dagblad "L'Indépendance" en behoorde tot de kring van vertrouwelingen van Leopold I. Advokaat en dichter Theodore Weustenraat evolueerde naar het doktrinaire liberalisme, enz...

Belangrijk voor de geschiedenis van het socialisme in België is het laatste hoofdstuk, gewijd aan de invloed van het saint-simonisme op de politieke en sociale ideeën na 1848. In feite is die zeer miniem geweest, konstateert Bartier. Waar het saint-simonisme en het fourierisme nogal eens plegen geciteerd te worden als voorlopers van het Belgisch socialisme, maakt Bartier eens en voor altijd korte metten met die myte, althans voor het saint-simonisme. Als de Belgische socialistische denkers en historiografen het saint-simonisme citeerden, dan was dat om hun belezenheid en hun bekend zijn met de geschiedenis van de socialistische theorieën te illustreren, meer niet. Een direkte beïnvloeding is er niet geweest, een indirecte is moeilijk op te sporen. Zelfs een geval als Charles Rogier noemt de auteur twijfelachtig en dient met veel nuances behandeld te worden.

Een zeer uitgebreide bibliografie, voetnoten met onmisbare aanvullende gegevens en een persoonsnaamregister maken van de studie het naslagwerk over het onderwerp in België.

***

Tussen de publikaties die de eigenlijke geschiedenis van de socialistische partij behandelen, zijn enkele pogingen te onderscheiden om het onderwerp origineel te behandelen of originele thema's naar voor te brengen. Daartoe behoort een bundel studies uit de niet-geëigende socialistische stal. De uitgeverij Kritak vroeg aan een aantal historici en politicologen hun visie te ontwikkelen over een aantal eeuwige dilemma's die nog steeds actuele onderwerpen van de geschiedenis van de partij uitmaken (1). In feite valt de bundel uiteen in een luik over de macht van de B.W.P.-B.S.P.-S.P. als partij, en in een luik over wat zij met die macht aangevangen heeft. Het opzet is o.i. niet helemaal gelukt. Jaak Brepoels opent de bundel met een geschiedkundig overzicht - een van de vele in de publikaties ter ere van de honderdjarige - dat op zijn minst gezegd de historische waarheid aan journalistieke sensatielust opoffert. Zo doet het eigenaardig aan te vernemen dat de promotor van de coöperatieve beweging, Edward Anseele, een aantal aandelen in chemische bedrijven had, daar waar het de coöperatieve zelf was, en dat hij na het failliet van de Bank van Arbeid de laan werd uitgestuurd (p. 63).

Ook een hoofdstuk getiteld "Van socialisme national naar collaboratie" kan zeer gemakkelijk de indruk wekken dat de partij de kollaboratie instapte, daar waar dit natuurlijk alleen voor de Man gold. En veel militanten van de S.P. zullen zeker niet met genoegen vernemen dat hun binding met de partij er één is van "a-politieke cliënten".

---

(1) Eeuwige dilemma's. honderd jaar socialistische partij, (redactie) Jaak Brepoels, Luc Huyse, Mark Schaevers, Frank Vandenbroucke. Leuven, Kritak, 1985, 271 p.

In de daaropvolgende hoofdstukken van de hand van Els Witte, Herman Balthazar, André Pletinckx e.a. over de verdere ontwikkeling van de partij worden interessante facetten belicht. Zo bv. de bladzijden die Balthazar wijdt aan de ideologische geschriften van Emile Vander-velde en de analyse vanaf 1961 van de communautaire problematiek door André Pletinckx.

Het eigenlijk onderwerp, de macht en wat er mee aangevangen werd, komt pas aan bod op pagina 140. De ontleding door Luc Huyse : de zoektocht van de socialistische partij na 1945 naar genoeg kiezers om de politieke macht te veroveren en haar mislukking om de volstreekte meerderheid te verwerven, is het sterkste hoofdstuk van de bundel.

Dit leidt hem naar een doordringende analyse van de doorbraakoperatie als nieuwe stroming en hij onderscheidt vijf dilemma's waarvoor de partij zich in Vlaanderen geplaatst ziet. Zal het Van Miert-effekt nog lang in staat blijven de niet-ingevulde verwachtingen van de kiezers op te vullen ? Vooral niet-traditionele kiezersgroepen zoals jongeren, vrouwen en geschoolden vormen daarbij risikofactoren. De S.P. mag niet in de val lopen om haar eigen grondbeginselen te laten voorbijschieten door de dynamiek van progressieve actiegroepen. Een konfliktsituatie ziet Huyse in de tegenstelling tussen de machtsconcentratie aan de top en het technisch management enerzijds en de democratische beheersvorm in de federaties anderzijds. Het spanningsveld dat Huyse onderscheidt tussen "de geloofwaardigheid van een partij die een radikaal profiel uitwerkt, maar in de gouvernementele realisatie ervan gedwongen wordt tot compromissen" (p. 153) lijkt door de katholiek-liberale regering Martens VI en de socialistenhaat die deze tentoonspreidt, naar de toekomst te zullen verschoven worden. Huyse onderkent toch al het proces waar de huidige regeringskoalitie op aanstuurt : "Een radikaal kiezen voor een compromisloze oppositiekuur kan voor de tegenstander een uitnodiging vormen om tegenover de SP een uithongeringsstrategie te ontwikkelen".

Het derde luik van de bundel bevat enkele studies over ietwat verwaarloosde aspecten in de historiografie van de partij, zoals haar politiek inzake interkommunales, de verhouding partij/kunst en kunstenaars en de inbreng van het Belgisch socialisme in de internationale politiek.

Frank Vandenbroucke brengt tenslotte een essentieel stuk over de strategie van de partij op economisch gebied, met nadruk op wat zij inzake structuurhernieuwingen heeft vooropgesteld en uiteindelijk verwezenlijkt.

Het redaktieteam van de bundel eindigt met een niet onverdienstelijke poging om bij wijze van samenvatting een viertal indringende vragen aan de Vlaamse socialisten voor te leggen. Welke staat, welke beweging, welke basis en welke strategie zullen deze in de nabije toekomst ontwikkelen ?

Behalve enkele merkwaardige bijdragen, die wij hierboven reeds aanstipten, kan men niet zeggen dat de opzet van de redactie volledig gelukt is. De artikels geven allemaal samen de indruk een opsomming te zijn van wat niet verwezenlijkt werd. Anderzijds heeft het werk de verdienste uit de historische dimensie getreden te zijn, en weliswaar zeer algemene termen een analyse van de toekomstige strategieën aan te stippen.

De redactie van Socialistische Standpunten wijdde het nr. 2 van 1985 van het tijdschrift volledig aan de verjaardag van de partij (1). Ook hier werd gestreefd naar een originele invalshoek. Er worden vooral onderwerpen behandeld die niet steeds aan hun trekken gekomen zijn in vroegere geschiedkundige overzichten. Daarbij dreigde een zekere overlapping met enkele artikels uit de Kritak-uitgave, meer bepaald over de onderwerpen kunst en socialisme, de interkommunales en de internationale situatie. Toch is dit gevaar omzeild, men kan eerder van komplementaire studies spreken. De rol van de kunstenaar tussen radikale esthetische vernieuwing en pragmatisch socialisme wordt in Soc. Standpunten immers door een kunstenaar zelf, M. Van Gysegem, behandeld. Hij laat ook een aantal andere kunstenaars over het onderwerp aan het woord. Het zoals gewoonlijk stevig gedocumenteerd artikel van Wim Geldolf over de wet van 1922 over de interkommunales, geeft ons een verhelderend inzicht over de soms vreemde wegen van het parlementair werk. Er wordt in dit nummer ook veel aandacht besteed aan de vraag wie nu eigenlijk de socialistische militant was. Denise De Weerdt tracht die vraag op te lossen voor de militant van 100 jaar geleden, terwijl Frank Beke vooral de samenstelling en de werking van een socialistische propagandaklub belicht. Jacques Mertens vergast ons op de vonst van een lijst van soicalistische werklieden- en vrijdenkersverenigingen te Brussel uit het politieearchief van mei 1886. Soc. Standpunten brengt enkel de anaylse van de lijst; zij staat echter voor de geïnteresseerden in extenso afgedrukt in een nummer van AMSAB-Tijdingen (III, 1984-1985, 4, p. 9-29). Lode Hancké levert een getuigenis uit eigen verleden over de doorbraakbeweging. En Mieke Van Haegendoren gaat na hoe het begrip "les gauches" over die honderdjarige periode geëvolueerd is. Met een artikel van Jan Dermaux over het verband tussen economische krisissen en de in socialistische gelederen opflakkerende belangstelling voor landbouwproblemen en milieu, wordt dit o.i. zeer geslaagde nummer afgerond.

Van Waalse zijde komt een "prestige" boek de andere publikaties vervoegen (2). Onder wetenschappelijke leiding van Claude Desama werd dit werk samengesteld door een groep historici van het Institut Emile Vandervelde. Meer dan driehonderd gekommentarieerde foto's, de meest onuitgegeven, dragen naast de ongebruikelijke mise en page er toe bij van dit werk een "mooi boek" te maken. Daarnaast staan vijftien bijdragen van de hand van beroepshistorici, universiteitsprofessoren en onderzoekers garant voor de wetenschappelijke waarde van het werk. De bijdragen vallen uiteen in drie delen. Het eerste deel is een ondervraging onder "welk socialisme" het Belgisch socialisme te vatten is. De belangrijkste bijdragen in dit deel zijn die van Jacques Nagels en Françoise Nice over het aandeel van het marxisme in het ideeëngoed van de Belgische socialisten. Hun konklusie dat dit praktisch onbestaande was, tenzij in de werken van de Man, klinkt ons niet vreemd in de oren. Verder is er de mooie studie van Josë Gotovitch over de neerslag van het ideologisch revisionisme van de Man in de politieke praktijk, meer bepaald in het Plan van de Arbeid, dat na de strijd voor het Algemeen

(1). Honderd jaar georganiseerd socialisme, Socialistische Standpunten, 1985, 2, 127 p.

(2). 1885-1985. Du parti ouvrier belge au parti socialiste. Mélanges publiés à l'occasion du centenaire du P.O.B. Bruxelles, Institut Emile Vandervelde, 1985, ill. 422 p.

Stemrecht een eerste nieuwe positieve inbreng in het programma betekende. Claude Desama heeft het over het beheers-socialisme (socialisme gestionnaire) de partij ontwikkeld heeft na W.O.II In het tweede luik, socialisme en maatschappij, wordt evenals bij de Vlaamse broeders aandacht besteed aan de militant en de cultuur. Een extra dimensie krijgt dit vraagstuk door er de verhouding socialisme/vrijdenkerij/godsdienst bij te betrekken. De lange communautaire strijd is uiteraard niet ontsnapt aan het ontleedmes van de franstalige socialisten, die reeds vroeg met het fenomeen af te rekenen hadden in de Waalse economie en politieke realiteit.

J. Baufays ontluistert de stelling dat de achteruitgang van de partij tijdens de verkiezingen van 1965 en 1968 uitsluitend te wijten zou zijn aan de opkomst van de communautaire partijen. Hij stelt de regeringsdeelname van de socialisten na de staking van '60-'61, het stemmen van de wet over de ordehandhaving en de toepassing van de eenheidswet even zeer verantwoordelijk voor het stemmenverlies.

Het laatste deel, en het kortste, gaat over de betrekkingen van het socialisme met de partij in andere landen en over de internationale problematiek. Het aksent wordt hier gelegd op de lange pacifistische traditie van de socialisten, op hun houding inzake koloniale toestanden en op hun initiatieven inzake de Derde Wereldlanden.

Een bijzondere originele bijdrage tot de historiografie van het socialisme vind ik dan persoonlijk het onderzoek naar de weerslag van het socialisme in al zijn geledingen en sociale stratifikaties in een eeuw socialistische affiches (1).

De equipe van AMSAB o.l.v. Wouter Steenhaut verzorgde hierover een zeer mooie tentoonstelling, maar ook de begeleidende publikaties zijn waardevol. Waar de affiche een zeer goed te gebruiken informatiebron is voor de wijze waarop ideologische en politieke bewegingen bepaalde groepen in de maatschappij voorstellen of trachten te bereiken, is zij van relatief veel minder nut voor de rekonstruktie van de geschiedenis ervan. Men kan niet aan de hand van zelfs de meest uitgebreide afficheverzameling een volledige geschiedenis opmaken van de beweging die ze uitgegeven heeft. De bedoeling van de makers van "De rode verleiding" lag ergens anders.

Verspreid over verschillende hoofdstukken, over de affiches van de koöperatieven, de mutualiteit, de vrouw, de jeugdbeweging, het syndikaat, wordt de geschiedenis van het socialisme wel behandeld. Maar er is meer : er wordt ook onderzocht wat de functie en de bedoeling van de affiche geweest is voor de arbeidersbeweging. Geconcipteerd naar een ruim publiek toe geven zij een geïdealiseerde voorstelling van een realiteit, waarin het doelpubliek, de arbeidersbevolking, zich kan of wil herkennen.

Essentieel gericht op propaganda leert honderd jaar affiche ons met welke leuzen en tema's de socialistische partij het publiek trachtte te

---

(1). De rode verleiding. Een eeuw socialistische affiches. Eindredactie en samenstelling : Frank Uytterhaegen, M.m.v. H. Balthazar, N. De Beule, D. De Weerd e.a. Gent, A.M.S.A.B., Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1985, 2 dln., ill., 142 + 209 p. (Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd,3)

winnen voor haar programma. Zij zijn dan ook een weerspiegeling van de mentaliteit van de leiders en van de kunstenaars die haar ontwierpen.

Het tweede deel van het werk is een repertorium van de uitgebreide afficheverzameling van AMSAB, deskundig beschreven, en met een zwart-wit afdruk van ieder beschreven exemplaar. Dit levenswerk van Lode Hoste gaat gepaard met een nuttige biografische inventaris van de kunstenaars, die ooit socialistische affiches ontworpen hebben.

De twee delen samen vormen een waardevolle bijdrage tot de sociale studie van een massamedium, en van de dualiteit van de geëngageerde kunstenaar en wat men hem vraagt aan te prijzen.

Hierbij komt dan een publikatie van het CSC-vormingswerk het onderwerp "politieke cultuur" belichten in een hedendaagse en breed opengetrokken kontekst (1). De teksten van een colloquium over cultuurbeleid werden in een publikatie gebundeld, die een overzicht wil zijn van honderd jaar politiek m.b.t. de verschillende beleidsterreinen. Na een algemene geschiedkundige benadering van de hand van Herman Balthazar, komt het aksent vooral op vandaag te liggen. Het tweede vlak bestaat uit een analyse van de huidige toestand op het vlak van de arbeidsverhoudingen, het onderwijs, de gezondheidszorg en het cultuurbeleid. Qua arbeidsverhoudingen trekt Ludwig Vandenhove het besluit dat in België alleen sprake kan zijn van een zeer beperkt planning op alle domeinen van het maatschappelijk leven, bijzonder op economisch gebied. Het gevaar zit er dik in dat de kristelijke zuil een meerderheidspositie zal gaan innemen in het sociaal overleg. Wat het onderwijs betreft, stelt Georges Bert de prangende vraag of daarin verder aan een distributieve politiek met een bestendiging van de zuilen zal gedaan worden. Of zal men eindelijk eens aanvangen met een op planning gesteund wetenschappelijk onderzoek? Johan Langenaken toont aan de hand van veel cijfermateriaal aan hoe het cultuurbeleid ontaard is in een eenzijdige subsidiëringpolitiek. De werking van het Cultuurpakt schijnt wel de voldoening van de auteur weg te dragen, maar het mag zich niet laten indijken in "een domme pacificatiepraktijk van gescleroseerde en gefixeerde machtsbelangen en machtszones". De bijdragen zijn doorspekt met interessant cijfermateriaal en nuttige gegevens over allerlei drukingsgroepen, advies- en overlegorganen.

De Cahiers marxistes brachten een nummer met enkele artikels, waarin de nadruk ligt op de betrekkingen van de B.W.P. met "haar" vakbeweging (2). Claude Renard opent de reeks met de m.i. zeer aanvechtbare bewering dat de oprichting van de partij op zichzelf een revolutionaire daad was, en geen uiting van reformisme. Hij onderzoekt dan hoe de partij evolueerde van revolutionair naar een "gearriveerd en daarna gedegeneerd reformisme". Jean Puissant borstelt in grote trekken in welke omstandigheden de verhoudingen tussen partij en vakbeweging verlopen zijn tussen 1885 en 1945. De vakbond is van kapitaal belang geweest, zegt hij, bij de integratie van de B.W.P. in het Belgisch politiek en sociaal bestel. Françoise Nice heeft het over de strijd van de socialistische partij voor een bij uitstek syndikaal thema, de achturen-dag.

---

(1). 100 jaar politieke cultuur. Brussel, CSC-vormingswerk, 1985, ill., 156 p.

(2). De Centenaire du P.O.B., Cahiers marxistes, 131-132, maart-april 1985, p. 3-78

Nicolas Errante evokeert de antwoorden die de partij en de syndikaten hadden op de crisis van de dertiger jaren. Het slotartikel is een originele bijdrage van Madeleine Mairlot over de editoriaalen van Joseph Coppé in het Luikse syndikaal blad "La Wallonie", waarin zij drie eigen tendensen onderscheidt : structuurhervormingen, federalisme en de "rassemblement" der linksen.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling over 100 jaar socialisme in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, gaf de AMSAB-groep een rijk geïllustreerd fotoboek uit (1). Het is een mooie en uiterst bruikbare publikatie, daar aan de hand van inleidende teksten en nota's bij de illustraties een overzicht gegeven wordt van de geschiedenis van de socialistische partij en haar neven-organisaties. Het is o.i. een werk dat uiterst nuttig kan zijn voor edukatieve en vormingsdoeleinden, en door zijn klare en begrijpelijke taal en het kort houden van de teksten ook het grote publiek kan bereiken.

Daar waar de Waalse socialisten de vrouw integreerden in de totale geschiedschrijving van de partij, werd door de S.P. een speciale brochure uitgegeven over de evolutie van de socialistische vrouwenbeweging(2). Onderstaande heeft als auteur van die brochure vooral het door haar gepubliceerde her en der verspreide materiaal hierin bijeengebracht en aangevuld met originele fotodokumenten. De nationale sekretaresse van de S.P. Carla Galle vult het geheel aan met een overzicht van de S.V.-beweging zoals zij terug geactiveerd is sedert 1977.

Een opsomming van honderd jaar socialistische jongerenbeweging verscheen ook nog als afzonderlijk artikel in Socialistische Standpunten (3). De auteur noemt zelf zijn bijdrage "kroniekachtig", en het is dan ook vooral een samenvatting van een aantal licentieoverhandelingen over het onderwerp.

In enkele tijdschriften zijn herdenkingsartikels verschenen, die niets nieuws aan de materie toe te voegen hebben (4).

***

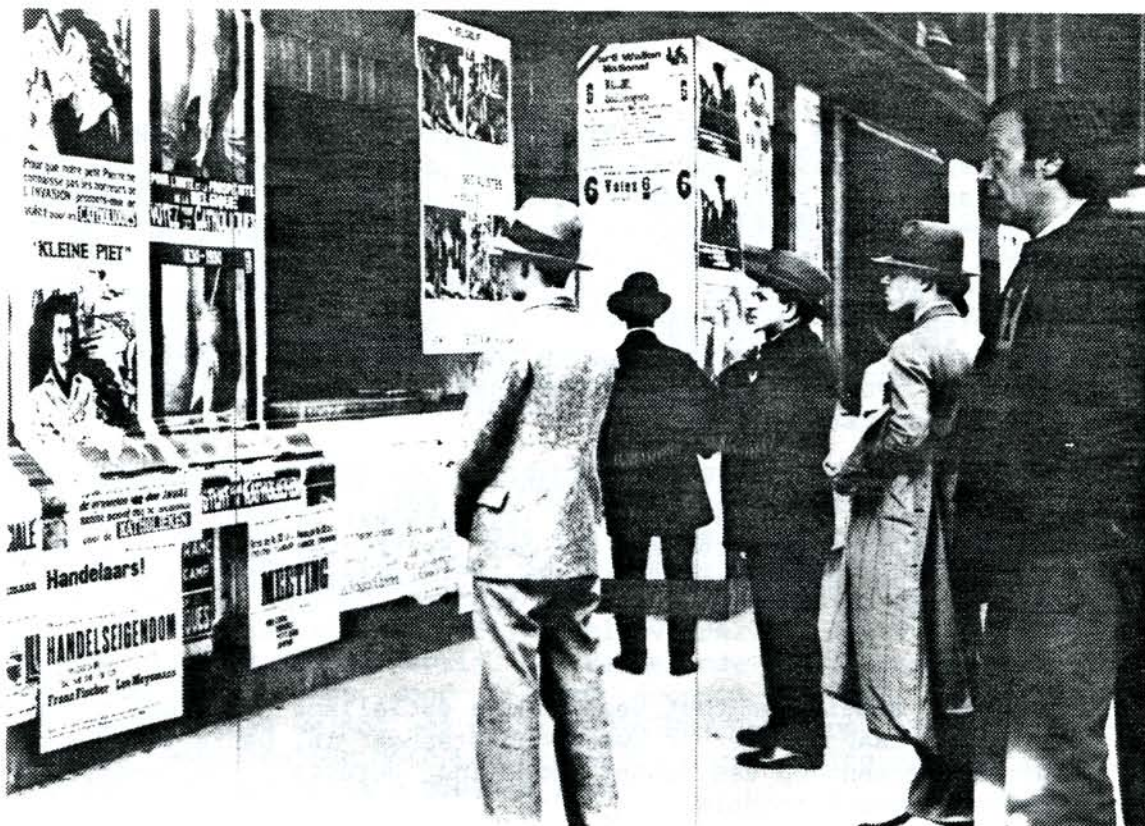
(1). 1885-1985. Honderd jaar socialisme. Een terugblik. Brussel-Gent, AMSAB-SEVI, 1985, ill., 253 p.

(2). D. De Weerdt - C. Galle, S.V. 100 jaar socialistische vrouwenbeweging, m.m.v. Francly Van der Wildt. Brussel, S.V. Keizerslaan 13. 1985, ill. 66 p.

(3). Stefaan De Grootte, Tussen revolutie en reformisme of 100 jaar socialistische politieke jongerenbeweging, Socialistische Standpunten, 1985, 5, ppp. 34-43.

(4). Zo bv. : 100 ans de coopération et de socialisme, Coopération, 38, maart 1985 -P.O.B.:cent ans de luttés, CMB- inform, 97, april-mei 1985.

De Rode Verleiding op reis (Antwerpen, Hessenhuis)

Bij de regionale geschiedkundige overzichten valt eerst en vooral de reeds hierboven aangehaalde reeks "Mémoire ouvrière" te vermelden. De monografiën van die reeks behandelen de geschiedenis van de franstalige federaties van de socialistische partij (1).

(1). Brabant wallon, par un collectif dirigé par F. De Troyer. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill., 122 p. (Mémoire ouvrière, 1). - Robert ABS, Bruxelles. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C. 1985, ill. 114 p. (Mémoire ouvrière). - Fanis POTY - Jean-Luis DELAET, Charleroi. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill., 209 p. (Mémoire ouvrière, 3). - Hainaut occidental, par Jean-Pierre DELHAYE, Jean-Pierre DUCASTELLE, Jean-Marie DUVOSQUEL e.a. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 181 p. (Mémoire ouvrière, 4). - Jean-Jacques MESSIAEN - Arlette MUSICK, Huy-Waremme. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill., 120 p. (Mémoire ouvrière, 5). - Linda FLAGOTHIER-MUSIN, Liège. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 223 p. (Mémoire ouvrière, 6). - Robert FLAGOTHIER, Luxembourg. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 153 p. (Mémoire ouvrière, 7). - Mons-Borinage, par Marinette BRUIER, Marcel BUSIEAU et Daniel DORSIMONT Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill., 117 p. (Mémoire ouvrière, 8) - Bernadette GANY, Namur. Dinant. Philippeville. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 96 p. (Mémoire ouvrière, 9). - Freddy JORIS, Soignies. Thuin. Bruxelles Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 208 p. (Mémoire ouvrière, 10) - Jean-Jacques MESSIAEN-Arlette MUSICK, Verviers. Bruxelles, Présence et action culturelles P.A.C., 1985, ill. 126 p. (Mémoire ouvrière, 11)

Het zou ons te ver leiden die hier allemaal afzonderlijk te bespreken. Wij beperken ons tot de vaststelling dat er onvermijdelijk een aantal overlappingsen zijn, daar iedere federatie in de kontekst van de algemene geschiedenis van de partij geschetst wordt. Maar deze kritiek weegt niet op tegen de vele nuttige informatie die over iedere federatie verstrekt wordt : pers, militanten, organisaties, statistisch materiaal. De waarde van het historisch onderzoek verschilt van deel tot deel, ook van de mate waarin informatie over de federatie beschikbaar was. Voor wanneer een dergelijke reeks van de Vlaamse socialistische federaties ?

Er werd wel al degelijk aangevangen met de studie daarvan, maar dan niet vanuit een gedirigeerde kollektieve hoek, zoals bij het P.S.-initiatief. Daniel Steevens gaf het eerste deel uit van een studie over honderd jaar socialisme in het arrondissement Brugge (1)

Voor de studie van het Westvlaamse socialisme dient men op de pers te steunen, daar archief er kwasi onbestaande is. De auteur heeft daarom beroep gedaan op een aantal mondelinge getuigenissen, waarvoor hij het arrondissement rondging.

De geschiedenis van de vier takken van de socialistische beweging in het Brugse, de partij, de syndikaten, de mutualiteit en de koöperatieven, wordt in de sociale kontekst geplaatst. Daarna behandelt Steevens de pers, de socialistische vrouwenbeweging, de turnkring, de jeugdorganisaties, de harmonie, het ontspanningsleven, vooraleer over te gaan tot kleine kenmerkende schetsen van iedere gemeente van het arrondissement. Aangevuld met biografische nota's in de marge en met veel origineel fotomateriaal biedt het werk een boeiende, uiterst leesbare en vooral zeer menselijke kijk op het onderwerp. Het doet mij sterk denken aan de wijze waarop A. Van Laar vroeger de geschiedenis van het Antwerps socialisme schreef.

Te Antwerpen betoonde de socialistische mutualiteit belangstelling voor het eigen verleden (2). Men zou kunnen verwachten dat het behandelen van een zo ingewikkelde technische materie als de sociale zekerheid, wat de mutualiteit avant-la-lettre was, uiterst saai op de lezer zou afkomen. De auteurs hebben die handicap van de steeds maar complexer wordende materie handig omzeild en voor een breed publiek vatbaar gemaakt. Dit boek bewijst hoezeer ten onrechte de meeste historici tot nu toe huiverig afgebleven zijn van de mutualistische geschiedenis.

Ook hier maken tal van foto's, onbekend archiefmateriaal, en anekdotes de toch wat taaie stof nog aantrekkelijk.

***

---

(1). Daniel STEEVENS, De streek van lage lonen en lange uren. 100 jaar socialisme in het arrondissement Brugge. Deel I : 1885-1939. Brugge, Jempie Herrebout, 1985, ill., 176 p.

(2). Hilde VERHEYEN-Mieke SERTYN, Met vallen en opstaan. De moeizame opbouw van één socialistische mutualiteit in het Antwerpse. Brugge, Jempie Herrebout, 1985, ill. 160 p.

In een speciaal nummer van het tijdschrift *Contradictions* wordt de verjaardag herdacht met de heruitgave van enkele verborgen gebleven of inmiddels vergeten teksten (1). Het vangt aan met een vroeger in het Engels verschenen artikel van Maxime Steinberg over zijn geliefkoosd thema : de overgang van de arbeidersbeweging van een abstentionistische houding naar politieke aktie. De ondertussen reeds uit de vergetelheid gehaalde tekst van Louis de Brouckère en Hendrik de Man met hun kritiek over het reilen en zeilen van de B.W.P. in 1911, verschenen in *Die Neue Zeit* van dat jaar, vindt men in het tijdschrift terug.

Die werd ten overvloede ook nog eens heruitgegeven door de Jacquemotte-stichting, die dit in 1965 als eens ondernomen had (2). Nuttiger is o.i. het weergeven van enkele uittreksels uit de eertijds beroemde tekst van Rose Luxemburg over de algemene werkstaking van 1913 in België. Marcel Liebman is twee keer vertegenwoordigd met het hernemen van zijn "Mai 1969 et 1972". Hij hekelt vooral de nefaste politiek van Paul-Henri Spaak in de partij. Ook de periode van de "Action socialiste" en de NAVO wordt door Liebman grondig uit de doeken gedaan. Tenslotte krijgen we nog een artikel van Guy Delsolre, uit 1973, over de Man's beïnvloeding door Kautsky en zijn verwerping van het marxisme voor het verraad aan de B.W.P. in 1940.

Elders leest men in het tijdschrift uittreksels uit twee brochures van de sovjet-ekonomist Eugène Varga over het Plan van de Arbeid, een poging tot socio-ekonomische verklaring van de stakingen van '60-61 door Ernest Mandel en een onderzoek van René De Schutter over het al of niet slagen van de struktuurhervormingen.

In het tijdschrift *Socialisme* vinden wij een gelijkaardige hulde aan de honderdjarige. Het geeft het verslag van de stichtingsvergadering van de B.W.P. praktisch in extenso weer, maar zonder enige kommentaar of verklarende voetnoten. Voor de rest publiceert men in hetzelfde nummer de Franstalige toespraken die gehouden werden bij de opening van de tentoonstelling Honderd Jaar Socialisme in de Koninklijke Bibliotheek en bij de ontvangst van de leaders van de Socialistische Internationale (3).

***

-
- (1). *Contradictions*, 44, 1985, 160 p.
- (2). *Un épisode de la lutte des tendances socialistes. Le mouvement ouvrier en Belgique (1911)*, par Henri de Man et Louis de Brouckère. Traduit de l'allemand par René Deprez et présenté par Maxime Steinberg, suivi de : *A l'origine de communisme en Belgique, l'extrême-gauche révolutionnaire d'avant 1914* par Maxime Steinberg. Bruxelles, Fondation Jacquemotte, 1985, 187 p.
- (3). 100 ans de socialisme, *Socialisme*, 188, mars-avril, 1985, pp. 103-145

Vermelden wij tenslotte nog een aantal gelegheidsuitgaven, meestal goedkoop uitgegeven, en voor het merendeel zich beperkend tot een kritiekloze opsomming van feiten. Emiel De Nauw boog zich over het verleden van de sigarenmakers en hun strijd voor een beter bestaan (1).

Johan Taeldeman heeft een sfeerbeeld opgehangen van de SP-afdeling Nevele, landelijke gemeente waar de socialisten zich inzetten voor socio-kulturele activiteiten, o.a. voetbal en vinkenzettingen (2). De S.P. afdeling Hemiksem richtte een tentoonstelling in, waarvan de brochure nadruk legt op de beweging voor 1940 (3).

De S.P. Landen gaf als voorbereiding van een uitgebreider geschiedenis van de socialistische beweging aldaar een brochure uit, die zich hoofdzakelijk beperkt tot een opsomming van feiten (4).

Een dergelijke poging werd ondernomen door de socialistische arbeidersbeweging te Izegem. Het eerste deel, dat tot 1938 gaat, is helemaal in kroniekvorm opgevat. De auteurs zeggen van zichzelf dat hun "werkje geen wetenschappelijke pretenties heeft, noch objectiviteit betracht. Dat is de taak van historici"(5).

En te Oudenburg werd eveneens een overzicht van de socialistische beweging gegeven naar aanleiding van een tentoonstelling om de honderdjarige te vieren (6).

De SP van Aarschot gaf een mooi verzorgd brochuurtje uit over haar 88-jarig bestaan, aan de hand van gegevens verstrekt door oudere militanten (7).

Een mooi verzorgd boekje is dit van het Socialistisch Studie- en Informatiecentrum van Dendermonde, waarin de opkomst van het socialisme

- (1). Emiel De Nauw, Historische evokatie van honderd jaar strijd : de sigarenmakers, S.l., s.e., 1985, ill. 106 p.
- (2). J. TAELEMAN, Draaiboek van het socialisme in Nevele. Nevele, S.P. (bij de auteur : Muizendale Land), 1985, ill., 42 p.
- (3). Voorwaarts en niet vergeten. Terugblik op een eeuw socialisme. 100 jaar S.P. - 90 jaar S.P. Hemiksem, Brochure uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling op 4-6 oktober 1985. Hemiksem, S.P., 1985, ill. 72 p.
- (4). S.P. 100 jaar. Landen viert haar pioniers, haar militanten. Landen, S.P., 1985, ill., v.p.
- (5). Willy DE GRAEVE - Luk MULIER, De geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in Izegem. Izegem, SP. 1985, 39 p.
- (6). 1885-1985. Historiek arbeidersbeweging. Oudenburg, Soc. Gem. Aktie, 1985, ill., 10 + 4 p.
- (7). Jos Van Herpe, Achtentachtig jaar socialistische beweging in Aarschot... een terugblik. Aarschot, SP, 1985, ill. 40 p.

in het arrondissement tot 1919 behandeld wordt (1). Aan het vervolg wordt momenteel verder gewerkt.

Leuven tenslotte heeft het zich wel heel gemakkelijk gemaakt. Daar werden de memoires van de eerste socialistische volksvetegenwoordiger van het arrondissement, Prosper Van Langendonck, heruitgegeven (2). Het tweede deel van die memoires "Een onvergetelijke bloednacht" (over de algemene werkstaking te Leuven in 1902) verscheen reeds eerder. Dit deel gaat over de periode van 1885 tot 1910, en het wordt zonder enige commentaar of verhelderende voetnoten, laat staan een persoonsnaamindex, als terugkeer naar de bron gebracht.

***

In al die publikaties zijn ons een aantal gemeenschappelijke kenmerken opgevallen, waardoor zij duidelijk afsteken bij de vroegere geschiednissen van het socialisme in België. Zij diepen vergeten onderwerpen op en schuwen het controversiële niet. De klemtoon ligt op de menselijke faktor, weg van de leidende figuren en met een zorgvuldig vermijden van iedere hagiografie. Er wordt aan kritische geschiedschrijving gedaan. En zij zijn praktisch allemaal geschreven vanuit een bezorgdheid voor het lezerspubliek; in een goed verstaanbare vulgariserende taal, en met oog voor het brengen van het "goede boek".

(Uit : Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 1985, XVI, 3-4, pp. 507-521)

---

(1). De opkomst van het socialisme in het arrondissement Dendermonde (tot 1919). Socialistische kroniek. Dendermonde, Socialistisch Studie- en Informatiecentrum, 1985, ill.107 p.

(2). Prosper Van Langendonck, Ons leven. De 25-jarige geschiedenis van de BWP van Leuven. Leuven, Centrale voor socialistisch cultuurbeleid - Vormingswerk Leuven - v.z.w., De Proletaar, 1985, 253 p. (herdruk in facsimilé van oorspr. uitgave 1910).